

С. С. Гринкевич, кандидат економічних наук,
доцент Львівської комерційної академії
М. О. Кокнаєва, аспірантка Львівської комерційної академії

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто особливості формування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємств торгівлі; систематизовано чинники впливу на фінансово-економічну безпеку торговельного підприємства в розрізі зовнішнього та внутрішнього середовища.

В статье рассмотрены особенности формирования системы управления финансово-экономической безопасностью предприятий торговли; систематизированы факторы влияния на финансово-экономическую безопасность торгового предприятия в рамках внешней и внутренней среды.

There are discussed the features of formation of financial and economic security of trade and systematized factors influence the financial and economic security of commercial enterprise in terms of external and internal environment in this article.

Ключові слова. Фінансово-економічна безпека, торговельне підприємство, система управління фінансово-економічною безпекою, чинники зовнішнього середовища та чинники внутрішнього середовища.

Вступ. Сучасний стан нестабільності соціально-економічного середовища в державі та світі особливо гостро впливає на підприємства торгівлі, яка є значно чутливішою до впливу дестабілізуючих зовнішніх і внутрішніх чинників, аніж інші види економічної діяльності. Зазначене обумовлено особливою роллю торгівлі, яка виступає координуючим механізмом функціонування внутрішнього ринку України та її регіонів, формування зв'язків між виробником і споживачем, між підприємствами різних галузей та регіонів. Саме це актуалізує проблему дослідження існуючих та розробки нових наукових засад управління фінансово-економічною безпекою торговельних підприємств.

Зазначимо, що в сучасній науковій літературі вироблена низка підходів до управління економічною, фінансовою, соціальною, інформаційною та іншими видами безпеки підприємства, які слід урахувати під час розробки механізмів зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємств торгівлі. Також наявні дослідження галузевих особливостей щодо гарантування безпечного функціонування підприємств стосуються промисловості [1], машинобудування [2], будівництва [1], аграрного сектора [3], банків [4, 5].

Вагомий внесок в інтерпретацію та вирішення різних аспектів зазначеної проблеми зробили вітчизняні вчені: О. В. Арєф'єва, І. О. Бланк, А. Е. Воронкова, К. С. Горячова, Г. В. Задорожний, С. М. Ілляшенко, Г. В. Козаченко, Л. А. Костирко, П. Я. Кравчук, В. П. Пономарьов, О. О. Терещенко, В. В. Шликов та ін.

Однак в Україні проблемою управління фінансово-економічною безпекою підприємства займаються недостатньо та некомплексно, тому що основна увага приділяється фінансовій безпеці на рівні держави та антикризовому управлінню на рівні підприємства. Останнє стає необхідним, коли підприємство вже опинилося у стані фінансової небезпеки. Головне ж полягає в тому, щоб не допустити цього. Проблема гарантування фінансово-економічної безпеки, яка не вимагає антикризового управління, вирішується уривками, таким дослідженням не вистачає комплексності.

© С. С. Гринкевич, М. О. Кокнаєва, 2012

Саме необхідність вирішення наведених питань обумовлює актуальність теми дослідження.

Постановка завдання. Виявлення особливостей управління фінансово-економічною безпекою торговельних підприємств з метою забезпечення належного рівня ефективного його функціонування.

Результати дослідження. Оскільки фінансово-економічна безпека підприємства розглядається з позиції досягнення безпеки сьогоденного функціонування підприємства та безпеки його майбутнього розвитку, то очевидно, що цілям безпеки повинна підпорядковуватись діяльність усіх без винятку структурних підсистем підприємства й усіх процесів, які мають місце на підприємстві. Отже, управління фінансово-економічною безпекою підприємства можна вважати ключовим пріоритетом функціонування та розвитку підприємства (за винятком підприємств, які ставлять перед собою інші цілі) (рис. 1).

Обов'язковою умовою досягнення ефективності управління будь-яким об'єктом чи процесом є чітка детермінація та систематизація чинників впливу на об'єкт чи процес. Дана теза набуває особливого значення під час управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Широкий спектр процесів, що протікають одночасно у внутрішньому й зовнішньому середовищі підприємства та прямо чи опосередковано визначають умови функціонування підприємства, вимагає їх структурування.

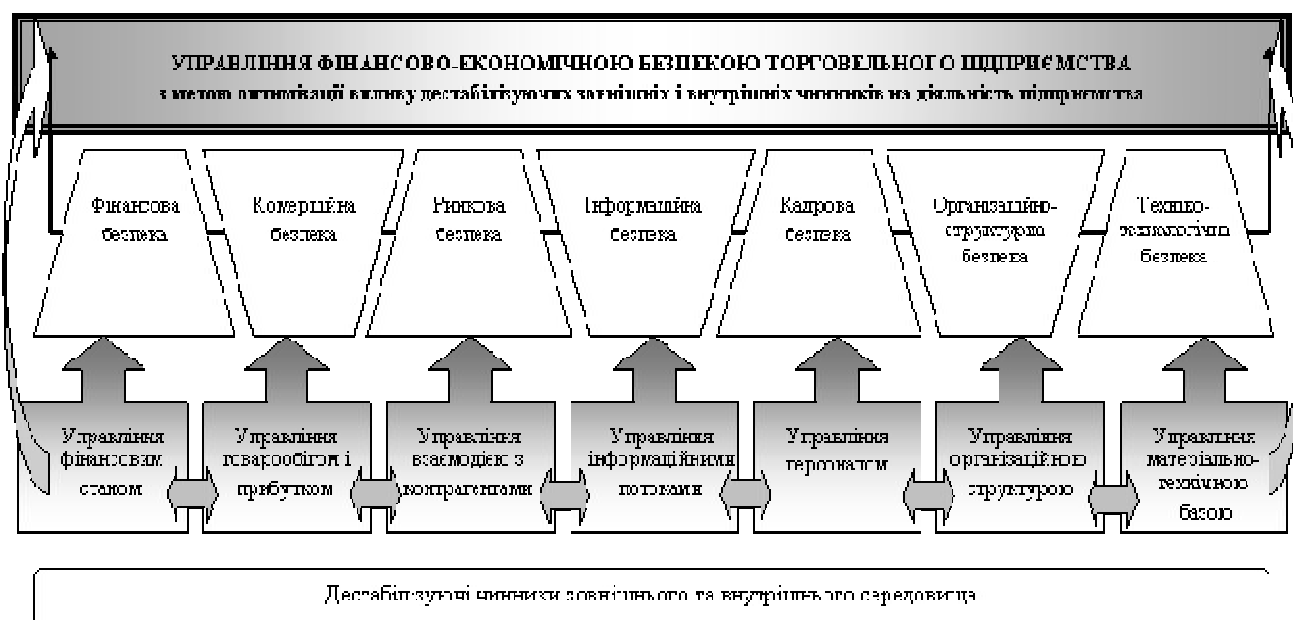
У науковій літературі розглянуто низку критеріальних підходів до класифікації чинників, які формують передумови функціонування підприємства, визначають напрямки його розвитку, тим самим впливаючи на фінансово-економічну безпеку підприємства. Серед критеріїв класифікації чинників фінансово-економічної безпеки підприємства слід виділити такі: за походженням (внутрішні, зовнішні), за ступенем впливу (мінімального, максимального впливу), за напрямком впливу (стабілізатори, дестабілізатори), за рівнем керованості (керовані, некеровані), за тривалістю впливу (короткострокові,

постійні), за систематичністю прояву (систематичні, несистематичні), об'єкту впливу (точкові, системні) тощо [6, 28; 7, 128–130].

Дослідження зазначених класифікацій дозволяє стверджувати, що кожен чинник впливу на фінансово-економічну безпеку торговельного підприємства може бути класифікований за кожним із зазначених критеріїв, а найбільш загальним за характером є розподіл чинників за джерелом їх походження – чинники зовнішнього середовища та чинники внутрішнього середовища.

Не зважаючи на їх широке опрацювання різними авторами, вважаємо за необхідне проведення модернізації такої класифікації з огляду на галузеві особливості функціонування підприємств і врахування сучасних тенденцій розвитку світової, національної, регіональної господарських систем. Групування чинників зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства наведено у табл. 1.

Торгівля, з огляду на свою сутність і роль у функціонуванні всіх галузей економіки, забезпечує взаємозв'язок між виробниками та споживачами продукції. Тому, розглядаючи діяльність торговельних підприємств, слід зазначити, що торгівля – це один із факторів фінансово-економічної інтеграції країни загалом. Це обумовлює значно вищу залежність результатів функціонування торговельних підприємств від таких чинників зовнішнього середовища, як загальний рівень розвитку економіки країни, обсяги продукції у галузях виробничої сфери, експортно-імпортна політика країни, рівень інфляції, законодавче регулювання діяльності не лише сфери торгівлі, а й інших галузей економіки. Таким чином, забезпечення фінансово-економічної безпеки торговельного підприємства у значно більшій мірі залежить від зовнішніх умов економічного розвитку в державі та регіоні, аніж підприємства іншої галузі.

Фиг. 1. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства в системі менеджменту торговельного підприємства

Таблиця 1

Чинники впливу на фінансово-економічну безпеку торговельного підприємства*

1. Чинники зовнішнього середовища	
1.1. Політичні	Стабільність політичного становища в державі
	Лобювання інтересів певних видів діяльності, галузей економіки різними політичними силами
1.2. Нормативно-правові	Нормативна база регулювання економічної діяльності в державі
	Державне регулювання розвитку торгівлі
	Державне регулювання розвитку внутрішнього ринку
1.3. Фінансово-економічні чинники наднаціонального рівня	Дії державних органів контролю за діяльністю підприємства
	Тенденції розвитку світової економіки
1.4. Фінансово-економічні чинники національного рівня	Фаза розвитку світової економіки (спад, криза, зростання, пік)
	Функціонування наднаціональних інституцій (СОТ, міждержавні торговельні угоди тощо)
	Обсяги та структура національного виробництва
	Обсяги та структура національного споживання
	Конкурентоспроможність продукції вітчизняного виробництва
	Взаємоузгодженість обсягів і структури виробництва та споживання

	Рівень розвитку внутрішнього ринку
	Рівень розвитку фінансово-економічної інфраструктури
	Економічна активність населення
	Рівень розвитку конкуренції чи монополізації ринку
	Рівень інфляції
	Сприятливість інвестиційного клімату
	Галузева структура економіки
	Рівень розвитку міжгалузевих зв'язків
	Налагодженість міжрегіональних торговельних зв'язків
1.5. Фінансово-економічні чинники регіонального рівня	Рівень розвитку фінансово-економічної інфраструктури в регіоні
	Налагодженість взаємодії влади з бізнесом
	Наявність програм підтримки малого та середнього підприємництва в регіоні
	Рівень криміналізації бізнесу в регіоні
	Наявність в регіоні територій пріоритетного розвитку, кластерів, спеціальних економічних зон
1.6. Демографічні та соціокультурні чинники	Вікова та статева структура населення
	Соціальна структура населення
	Рівень освіченості та культури населення
	Схильність населення до підприємницької діяльності
	Якість життя населення
1.7. Галузеві чинники	Обсяг і структура споживчого ринку
	Обсяг і структура пропозиції споживчих товарів
	Стан конкуренції на ринку торгівлі
	Рівень тінізації галузі
	Інвестиційна активність у сфері торгівлі
	Рівень розвитку торговельної інфраструктури
	Забезпеченість галузі кваліфікованими спеціалістами
	Науково-технічне забезпечення розвитку торгівлі
	Кількість торговельних підприємств в регіоні

Закінчення табл. 1

2. Чинники внутрішнього середовища	
2.1. Ресурсно-технологічні чинники	Матеріально-технічна база підприємства
	Обсяг і структура капіталу підприємства
	Товарні ресурси та їх оборотність
2.2. Фінансові чинники	Рівень прибутковості торговельного підприємства
	Співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань
	Обсяг і структура оборотних активів
	Оборотність оборотних активів
	Збалансування грошових потоків
	Інвестиційна політика підприємства
	Управління фінансовими ризиками
	Управління дебіторською і кредиторською заборгованістю
2.3. Організаційно-управлінські чинники	Організаційно-правова форма підприємства
	Сектор діяльності торговельного підприємства (мережі супер- та гіпермаркетів, роздрібні та дрібнооптові середні підприємства, традиційні крамниці)
	Стадія життєвого циклу підприємства
	Загальна стратегія діяльності підприємства
	Організаційна структура управління
	Наявність системи безпеки підприємства
	Кваліфікація персоналу
	Система мотивації персоналу підприємства
	Відповідність внутрішньої нормативної документації вимогам чинного законодавства
2.4. Торговельні чинники	Вид і ланковість торгівлі
	Спеціалізація підприємства
	Форма торгівлі
	Торговельні технології

	Обсяг і асортиментна структура товарообороту
	Схема, етапи й умови здійснення торговельно-технологічного процесу
	Система товаропостачання
	Рівень торговельного обслуговування
	Маркетингова діяльність
2.5. Ринкові чинники	Частка ринку підприємства
	Конкурентоспроможність товарів
	Місце розташування підприємства
	Асортиментна політика підприємства
	Цінова політика підприємства
	Формування бренду підприємства

* Складено автором з урахуванням: [6, 29–33; 7, 128–130]

Висновки. Переважна більшість авторів під час формування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства стоїть на позиціях системного та структурно-функціонального підходів, які передбачають управління структурними підрозділами та ресурсами окремого підприємства. На нашу думку, сучасні умови функціонування підприємств вимагають модернізації традиційного функціонального управління, яке ґрунтується на управлінні підприємством як сукупністю підрозділів, працівників, ресурсів тощо. Напрямок такої модернізації повинен стати функціонально-діяльнісний підхід і переорієнтація менеджменту на управління бізнес-процесами підприємства.

Література

1. Кондратьева Е. В. Комплексная оценка экономической устойчивости промышленного предприятия : автореф. на соиск. уч. ст. канд. эконом. наук / Е. В. Кондратьева. – Челябинск, 2004. – 28 с.
2. Клияненко Б. Т. Организационно-экономический механизм защиты отечественных товаропроизводителей : монография / Клияненко Б. Т., Осыка А. П., Акмаев А. И. – Луганск : Изд-во ВУГУ, 1999. – 94 с.
3. Мызникова Т. Н. Факторы формирования экономической устойчивости агропредприятия / Т. Н. Мызникова // Вестник Челябинского государственного университета: научный журнал. Серия 7. Государственное и муниципальное управление. – 2005. – № 1(4). – С. 57–60.
4. Бліндюк О. Надійність комерційного банку і фактори, що її визначають / О. Бліндюк // Все про бухгалтерський облік. – 2003. – № 11 (799). – С. 13–16.
5. Васькович І. М. Деякі аспекти фінансової стійкості комерційного банку / І. М. Васькович // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 2 (33). – С. 40–43.
6. Бакунов О. О. Управління економічною стійкістю торговельного підприємства: концептуальний підхід / О. О. Бакунов, О. В. Сергєєва // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського : науковий журнал. – 2009. – № 3. – С. 129–137.
7. Геєць В. М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк. – Х., 2006. – 240 с.